

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје
Филолошки факултет „Блаже Конески“ - Скопје

Издавач: Филолошки факултет „Блаже Конески“ - Скопје
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

**Уредник на издавачката дејност
на Филолошки факултет „Блаже Конески“**
проф. д-р Славица Велева, декан

Одговорен уредник:
д-р Анета Дучевска

Редакциски одбор:
д-р Анета Дучевска
м-р Бобан Карапејовски
м-р Бојан Петревски

Лектура:
м-р Бобан Карапејовски
м-р Бојан Петревски
Биљана Стојановска

Рецензенти:
д-р Марија Паунова
д-р Симон Саздов
д-р Искра Тасевска-Хаци-Бошкова
д-р Станислава Сташа Тофоска
д-р Томислав Треневски
д-р Емилија Црвенковска

Компјутерска обработка и печат:
БороГрафика

Тираж: 300 примероци

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје
Филолошки факултет „Блаже Конески“ - Скопје

Катедра за македонски јазик
и јужнословенски јазици

**ОСМИ НАУЧЕН СОБИР НА МЛАДИ МАКЕДОНИСТИ
КОНФЕРЕНЦИЈА ВО ЧЕСТ
НА ПРОФ. ЛИЛЈАНА МИНОВА-ЃУРКОВА**

Скопје, 2016

ПРЕДГОВОР

Осмиот научен собир на млади македонисти се одржа на 16, 17 и 18 мај 2013 година на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје. Овој собир се карактеризира како посебен од најмалку две причини: а. со него се одбележува 20-годишнината од одржувањето на првиот собир – тоа е и причината поради која се отстапи од двогодишната динамика (претходниот се одржа во 2010 год.); б. на предлог на Катедрата за македонски јазик, усвоен од Наставно-научниот совет на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, собирот доби уште една одредница во својот наслов: **Конференција во чест на проф. Лилјана Минова-Ѓуркова**. Со ова ѝ изразуваме благодарност и почит на личноста што беше иницијатор, организатор и поддржувач на овие собири.

Кус историјат на собирот

Првиот научен собир на млади македонисти се одржа на 20 и 21 мај 1993 година на Филолошкиот факултет во Скопје. Иницијативата за организирање на ваков собир ја даде проф. д-р Лилјана Минова-Ѓуркова, член на Катедрата за македонски јазик и јужнословенски јазици, која, пак, едногласно ја усвои и ја презеде обврската за организација на собирот. Основниот концепт на собирот беше тој да претставува научна средба на млади научни работници чија прва или втора специјалност е македонскиот јазик, со идеја да се одржува на секои две години и да прерасне во традиција на Катедрата за македонски јазик и јужнословенски јазици. Идејата се оствари со следниов редослед: во 1995 год. се одржа Вториот научен собир на млади македонисти, 1997- Третиот, 1999 – Четвртиот, по кој дојде до прекин во динамиката од оправдани причини. Традицијата се обнови во 2006 година со одржување на Петтиот научен собир, по кој следуваа Шестиот – 2008 и Седмиот – 2010. На овие собири учествувале над 300 млади научни работници.

Покровителство

По иницијатива на Организацискиот одбор на Првиот научен собир, за покровител на собирот е предложен ректорот на Универзитетот „Св Кирил и Методиј“. Покровителството беше прифатено од страна на сите ректори: 1993 – проф. д-р Томислав Чокревски; 1995 и 1997 – проф. д-р Радмила Кипријанова; 1999 – проф. д-р Александар Анчевски; 2006 – проф. д-р Ѓорѓи Мартиновски; 2008 и 2010 – проф. д-р Велимир Стојковски. Освен од Универзитетот, собирот добиваше финансиска, логистичка и морална поддршка и од надлежните министерства при Владата на РМ, како и од Деканатот на Филолошкиот факултет.

Организација

Во организацијата на сите собири се вклучени членовите на Катедрата за македонски јазик и јужнословенски јазици, како и млади надворешни соработници – магистранти и докторанди при Катедрата. Местото на одржување на собирот се просториите на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“. Што се однесува до периодот на одржувањето, првичната замисла тоа да биде месецот мај (како придружување кон одбележувањето на патрониот празник на Универзитетот) се оствари со првите четири собири. Последните три се одржаа во декември, со идеја овој собир да биде една од манифестациите за одбележување на патрониот празник на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ (19 декември).

Зборници

Рефератите прочитани на досегашните собири се објавени во посебни зборници. Како издавачи се јавуваат Универзитетот, Факултетот и Катедрата.

Учесници

Уште со Првиот научен собир на млади македонисти, оваа манифестација се здоби со меѓународен карактер. Имено, покрај домашните млади македонисти, на него земаат учество и млади македонисти-странци. Тоа се главно студенти, постдипломци, докторанди од странски универзитети, кои се занимават со теми од областа на лингвистиката и славистиката

пошироко, како и на македонистиката потесно. Досега се вклучиле над 50 странски учесници.

* * *

Зборникот што е пред вас содржи 30 статии, што претставува повеќе од половина од вкупниот број учесници на собирот во 2013 година: со реферати се претставија 55 учесници, од кои 13 странци. Во подготовката на зборникот зедоа учество: тројца лектори; членови на Катедрата за македонски јазик и јужнословенски јазици и на Катедрата за македонска книжевност и јужнословенски како рецензенти на трудовите; Деканатот на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ како финансиски поддржувач; печатницата Борографика како реализатор на изданието. На сите нив и на сите автори им изразуваме голема благодарност.

Организациски одбор на собирот
Уредувачки одбор на зборникот

д-р Анета Дучевска, претседател
м-р Бобан Карапејовски, член
м-р Бојан Петревски, член

СОДРЖИНА

Борче АРСОВ

БЕЛЕЖЕЊЕТО НА РЕДУКЦИЈАТА НА НЕАКЦЕНТИРАНИТЕ ВОКАЛИ ВО КУЛАКИСКОТО
И ВО ТРАИСКОТО ЕВАНГЕЛИЕ ВО СПОРЕДБА СО КОНИКОВСКОТО ЕВАНГЕЛИЕ 13

Перчо БОЖИНОВСКИ

СОВРЕМЕНИ ЛИНГВИСТИЧКИ ПРОУЧУВАЊА – ЛИНГВИСТИЧКА АНАЛИЗА
НА КОНЦЕПТУАЛНАТА МЕТАФОРА ОД АСПЕКТ НА КОГНИТИВНАТА ЛИНГВИСТИКА
ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК 27

Александра ГЕЦОВСКА

ЕТИМОЛОШКО-ХРОНОЛОШКА АНАЛИЗА НА СЛОВЕНСКИОТ КОМПОЗИТ ‘ЧОВЕК’ 45

Аманда ГРЕБЕР

ДОБАР ЈАЗИК, ДОБАР ГРАЃАНИН: ЈАЗИЧНАТА ПРАКТИКА
И ИДЕНТИТЕТОТ ВО МАКЕДОНСКИТЕ ЧИТАНКИ 1945–2000’ 57

Марија ГРКОВА

ЗА ВЕЖБИТЕ ПОВРЗАНИ СО ГРАМАТИЧКИТЕ КАТЕГОРИИ НА ИМЕНКИТЕ
ОД УЧЕБНИЦИТЕ ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК ЗА СТРАНЦИ – ПОЧЕТНО РАМНИШТЕ 73

Милан ДАМЈАНОСКИ

МЕТАФИКЦИЈАТА ВО „КУКЛИТЕ НА РОСИЦА“ ОД ОЛИВЕРА НИКОЛОВА 87

Марија ЃОРЃИОСКА

ВЛИЈАНИЕТО НА ФАКТОРОТ СРЕДИНА ПРИ УСВОЈУВАЊЕТО
НА МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК КАКО ВТОР 97

Катарина ЃУРЧЕВСКА - АТАНАСОВСКА

РЕГИСТАРОТ КАКО ФУНКЦИОНАЛНА ЈАЗИЧНА ВАРИЈАНТА
И УЛОГАТА НА ПРЕВЕДУВАЧОТ 109

Мерсиа ИСМАЈЛОСКА

КНИЖЕВНОТО И ВИЗУЕЛНОТО ВО „ЦРНИ ПРОРОЦИ“ ОД ДИМИТРИЕ ДУРАЦОВСКИ 129

Љупка ЈОВАНОВСКА

ФОРМИТЕ ЗА ОБРАЌАЊЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК 137

Бобан КАРАПЕЈОВСКИ

ГОВОР НА С. БРАЈЧИНО, ПРЕСПАНСКО 145

Sonja KITANOVA-KIMOVSKA

DOUBLE NEGATION IN MACEDONIAN AND ENGLISH: ACQUISITIONAL ISSUES 157

Александра КОЦИЌ

ПРЕДЛОГ ЗАД ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО РУСКИОТ ЈАЗИК 171

Душко КРСТЕВСКИОДИСЕЈ НАСПРЕМА ОРФЕЈ ИЛИ КАКО ГИ РАСКАЖУВА ЃУЗЕЛ
СВОИТЕ МИТОВИ И КОШМАРИ 183**Ема ЛАКИНСКА**ПРОБЛЕМИТЕ ПРИ ПРЕВОДОТ НА ПРИКАЗНИ ЗА ГУСКАТА ОД ГИ ДЕ МОПАСАН
ОД ФРАНЦУСКИ НА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК 193**Наталија ЛУКОМСКА**ДАЛИ ГЛАГОЛСКИОТ ПРИЛОГ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК И СОВРЕМЕНИОТ
ПРИЛОШКИ ПАРТИЦИП ВО ПОЛСКИОТ ЈАЗИК ИМААТ ИСТО ЗНАЧЕЊЕ? 205**Михајло МАРКОВИЌ**

ГУБЕЊЕ НА ЕРОВИТЕ ВО СЛЕПЧЕНСКИОТ ПАТЕРИК 217

Адриана МИТРОВИЌ, Катерина НАУМОСКА

„НА ШО ДА КЛАЈМЕ ДИКАТ?“ 225

Наташа МЛАДЕНОВСКА-ЛАЗАРЕВСКАЛИКОВИ ПОМОШНИЦИ И ЛИКОВИ ПРОТИВНИЦИ
ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈУНАЧКИ ЕПОС ЗА МАРКО КРАЛЕ 235**Бисера ПАВЛЕСКА-ГЕОРГИЕВСКА**ЛЕКСИКАТА ПОВРЗАНА СО ЗЕМЈОДЕЛСКАТА ДЕЈНОСТ
ВО МАКЕДОНСКИТЕ ЦРКОВНОСЛОВЕНСКИ ТРЕБНИЦИ 255**Милица ПЕРИЋ**КРАТАК ОСВРТ НА ЛИЧНА ИМЕНА У ДЕЛУ ПЕТРЕТА М. АНДРЕЕВСКОГ.
ОНОМАСТИЧКА АНАЛИЗА 267**Бојан ПЕТРЕВСКИ**ДЕСКРИПТИВНОСТА НАСПРОТИ ЕПИСТЕМИЧНОСТА
ВО ПОСЛЕДИЧНИТЕ РЕЧЕНИЦИ 273

Елена ПРЕНЦОВА

ИЗУЧУВАЊЕТО НА МАКЕДОНСКИОТ ПРАВОПИС – КЛУЧЕН ЕЛЕМЕНТ ВО НАСТАВАТА
ПО МАЈЧИН ЈАЗИК ВО ЗАДОЛЖИТЕЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ 279

Елена РУСЕСКА

МАКЕДОНСКО-ПОЛСКИ ПАРАЛЕЛИ КАЈ КОЛОКАЦИИТЕ НА ПОИМОТ ВЛАСТ/WŁADZA 285

Милена САЗДОВСКА

ПОЈАВАТА НА ЕВРОЖАРГОН ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК 295

Јелена СТОЈКОВИЋ

МАКЕДОНСКО –ТЕЛ И СРПСКО –ТЕЉ 309

Sandra SUDEC

IMENSKE SLOŽENICE U HRVATSKOM I MAKEDONSKOM CRKVENOSLAVENSKOM JEZIKU 323

Зорица ТРАЈКОВА

УБЕДЛИВОСТА НА/ВО ПОЛИТИЧКИТЕ ГОВОРИ 339

Тунде ХАТАЛА

ЗА НЕКОИ ИСТИ ФРАЗЕОЛОШКИ ИЗРАЗИ
ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО УНГАРСКИОТ ЈАЗИК 355

Јордана ШЕМКО-ГЕОРГИЕВСКА

ОБРАЗУВАЊЕ НА НАЗИВИ НА АПСТРАКТНИ ОСОБИНИ (NOMINA ESSENDI)
ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО АЛБАНСКИОТ ЈАЗИК 361

Бобан КАРАПЕЈОВСКИ

Скопје

ГОВОРОТ НА С. БРАЈЧИНО, ПРЕСПАНСКО
(врз материјалот на *Зборовник ѓо брајчински* на Мето Јовановски)

Апстракт: Целта на овој труд е да направи опис на говорот на с. Брајчино, Преспанско, имајќи го предвид постојниот во Дијалектологијата на македонскиот јазик од Божидар Видоески. Како корпус од кој ќе се врши ексцерпцијата се наметна едно несекојдневно дело, *Зборовникот по брајчински на Мето Јовановски*, кој, иако замислен како речник на специфични брајчински зборови, во себе содржи запишани и низа приказни, дијалози и секојдневни случки на брајчинци, кои се илустрација за секој од зборовите. Преку описот врз основа на овој материјал се потврдува и се проширува она што е досега познато во македонската дијалектолошка наука.

Клучни зборови: дијалектологија, опис, Брајчино, говор, фонетика, морфологија, синтакса

Кога Властимир Видоески на првиот том од Дијалектите на македонскиот јазик на Божидар Видоески ми ја напиша посветата да го истражам и да го надминам авторот, сето тоа ми изгледаше како куртоазија, нешто што би му го посакале секому од пошироката област на македонистиката и на лингвистиката, без оглед дали некогаш се занимавал или ќе се занимава со дијалектологија. За волја на вистината, мене никогаш и не ми паѓаше на памет, сè до поттикот од *Зборовникот* на Јовановски, кога било и да направам некаков дијалектолошки опис, со оглед на тоа што акцентот секогаш ми бил на синтаксичко-семантички теми во рамките на стандардот, на литературниот јазик или на т.н. разговорен стандард.

Денеска, кога *Дијалектите на македонскиот јазик* од Видоески ми се основата од која тргнувам за описот на брајчинскиот говор и кога оваа книга, заедно со *Зборовник ѓо брајчински* од Мето Јовановски, е темелникот на ова мое излагање, а тоа се совпаѓа и со денот кога во Македонската академија на науките и уметностите се одржува и собир по повод 15-годишнината од смртта на нашиот најголем дијалектолог, желбата за попродабочено истражување и надградување на делото на Видоески (како во посветата спомената погоре) – се наметнува самата по себе.

Од друга страна, исклучителното перо на Мето Јовановски често-пати е ставено на маргините на македонската книжевна критика, сосема неоправдано, се разбира. Истовремено, за стилот на Јовановски речиси и да не е пишувано, па тоа нужно треба да биде поттик и тема за некој следен собир. Овој пат го земаме неговиот (по многу нешта) ингениозен *Зборовник ѝо брајчински* како материјал за илустрација и компарација на одликите на говорот на с. Брајчино, Преспанско, онака како што се опишани кај Видоески, и писменото фиксирање на оралниот народен гениј на брајчинци од Јовановски.

Книгата *Зборовник ѝо брајчински* заслужува внимание од неколку аспекти. Прво, културолошките нишки со кои е пронижан текстот, а се вредни и за одделна студија. Второ, главно, клучно и фокусна точка кај нас – јазикот на жителите на Брајчино и податоците за еден периферен западен говор, кој спаѓа во преспанските. Третото е, исто така, предмет за одделно истражување: некои суштински јазични особености на авторот, а не на запишувачот (во книгата) – Мето Јовановски.

Ниту една студија не може да биде апсолутна и да ги исцрпи сите можности. Тука избравме да ги претставиме одликите на овој говор што се негова *differentia specifica* онака како што е тоа претставено во нашата дијалектолошка наука досега, но и да ги прошириме тие пунктови со некои дополнителни случаи што ги забележавме во текстовите на *Зборовникот*. Всушност, врз основа на дадената шема на Видоески, ние само правиме дополнителна илустрација и ги изделуваме евентуалните осцилирања или отстапувања од актуелниот опис.

Брајчино е село во Преспанско. Се наоѓа на шест километри од Преспанското Езеро до пл. Баба, практично под југозападниот срт на планината, каде што се допира со атарот на село Бистрица, како и со државната граница со Република Грција. Селото Брајчино се наоѓа на надморска височина од 1000 метри, географија важна и за извесни јазични проучувања (на пр., секогаш треба да се има предвид Сапир-Ворфовата хипотеза за влијанието на јазикот врз културата¹).

¹ Сапир-Ворфовата хипотеза, која во својата основа ја содржи идејата дека различните начини на искажување на категоријалноста во јазиците придонесуваат за поинаква концептуализација на стварноста, односно дека, наспрема безусловно прифатеното дека културата влијае на јазикот, Ворфовата теорија „укажува и на обратното: дека типот на јазикот го условува типот на културата, непосредно влијаејќи им на создајните процеси“ (Ivić 2001, 237).

Ворф ги сопоставува и гледиштата на формалната логика, за која јазикот е само средство со кое се искажуваат мислите (тоа значи дека јазикот само ја материјализира мислата, а тоа сугерира дека разликите во јазиците треба да бидат минимални и минорни), наспрема својот став дека „формулацијата на идеите не е самостоен процес [...], туку е дел од некоја граматика и се разликува, помалку или повеќе, меѓу различните граматика. Ние ја дисецираме природата според поставените линии на нашите мајчини јазици“ (Whorf 1971, 212–213).

Како што наведува и Јовановски (2009, 8), Брајчино било село со 131 кука сè до педесеттите години, а денеска е сведено на помалку од стотина куки, во кои живеат само неколкумина старци, оставени самите на себе, па „(...) селото повеќе личи на старечки дом и помлади луѓе заробеници на очајот на бесперспективноста во којашто Македонија и понатаму тоне благодарение на неисцрпниот извор на полакомени за власт дури и по цена на опстанокот“ (ibid.).

Книгата *Зборовник ѝо брајчински* е мошне значајна за нашата дијалектолошка наука. Таа е збир на лексички уникуми на брајчинскиот, но нивното илустрирање со приказни ни дава вредни податоци за еден дел од западниот ареал – најшироко, за Преспанскиот – потесно и за брајчинскиот – најтесно. Всушност, токму поттикот за собирање (а потем, и за објавување) на овие брајчински лексички уникуми е од „надворешна природа“: истиот принцип на објавување помалку познати зборови од македонските дијалекти во сп. Македонски јазик, тогаш Билтен на Катедрата за македонски јазик. Па, како што нагласува Јовановски, му се видело оти тоа може да биде „прилично долга листа“, но со зборови од Брајчино, а не пошироко од Долна Преспа (в. Јовановски 2009, 5).

Бележењето во *Зборовникот* е произволно. Кај Јовановски нема доследност и графијата не е соодветна на утврдените правила на македонската дијалектологија, но тоа е сосема нормално, бидејќи авторот не е лингвист и немал таква примарна мотивација при собирањето на зборовите. Како што вели и самиот во врска со објавувањето на собраните зборови од Брајчино: „(...) бев соочен со една тешкотија којашто ми наметна време за колебање – ортографијата на зборовите со која ни до ден-денешен не сум излегол на крај“ (Јовановски 2009, 6). Во оваа смисла, ние оставаме простор за некои суптилности во овој материјал што не се докрај точни, можеби при запишувањето или при нашето толкување, сеедно.

Во однос на географската поставеност и на дијалектолошката поделба, за брајчинскиот може да се каже дека спаѓа во западните македонски говори, поточно во западните периферни говори на македонскиот јазик, попрецизно – во преспанските говори. Неговото уште потесно ситуирање е во штрбовско-арватскиот говор, кој „е преоден говор меѓу горнопреспанскиот и љубојнско-германскиот, од една страна, и битолскиот, од друга. Преодноста се состои во тоа што овој говор содржи црти во помала или поголема мера од сите споменативе (sic!) говори со коишто непосредно граничи“ (сп. Видоески 1998, 303).

I. ФОНЕТИКА

Во поглед на фонетиката, можеме да издвоиме неколку карактеристики:

1. Во брајчинскиот рефлексот на носовката **ж** е а (**ж** > а). Како што вели Јовановски (2009, 5): „Така, во Брајчино се велат маска и пат, а во Љубојно и во Долно Дупени се вели моска и пот“. Во тој ред спаѓаат и лексемите: *мака*, *маж* итн. Всушност, оваа одлика на брајчинскиот, односно на штрбовско-арватскиот говор него го поврзува „со битолскиот, а преку него со централните дијалекти“ (Видоески 1998, 303).

МАКА „Керко“, а вели Сџефан Џајкоф на ќерка си, „дојси ми о, ако не ти е мака, тио сџомнейтио да се наџија тио вода“. – „Мака ми е, џаџко, како не ми било мака“, му вели џа. – „Тоџа сеџи си“, а вели џој. „Ќе се наџија џосејне, коа ќе сџана“. (119)²

МОСКА Зборо е ко џроскоџо. Баба Пеџкана беше чуџа во Дуџени. Долно Дуџени. Дуџени ене ка’е, ама џамо маскаџа е моска, џаџо е џоџ, ракаџа е рока. Ќе речџи, џолема рабоџа. Голема рабоџа, ама баба Пеџкана цел век можена во Брајчино беше ама не одвикана да вели моска, џоџ и рока. Грдо ми е џоџо д’о реча џаџ, велеше. Гледаш, заџоа зборо е ко џроскоџо. (127)

Но, и:

ЖЕНАТА (...) Да можев да се оmoжа, ќе се оmoжев. Кој ме зева мене? (77)

2. Рефлексот на вокалното л /**l*/ има континуант во отвореното лабијално а /*ǎ*/, односно во ограничен број случаи секвенцијата лабијално „а“ + л /*ǎl*/. Кај Јовановски тоа се бележи со о⁺:

ВОЧЕ Му вели џој Србино, џ’оџиџа з’ово месџо нашеџо. „Овде има мноџу воќе?“ му вели. Оџиџа за овоџеџо, за јабока џџо имаме. „Е-у-а“, му враџа овој нему, „не воче џуку во’џи. Куку да му сакаш. Полна е џланинаџа. Само завивае“, му вели овој на џој Србино. То’ку џџо се разбрале. Тој оџиџа за јабокаџа, овој му кажва за воџиџе. Ние со ними кузне коа ќе се разбериме. Ако се разбериме. (36)

Во извадокот погоре има неколку примери што ги задоволуваат и двете почетни позиции од описот. Имено, *во’џи* < **vʎci* и *џолна* < *rʎna* – рефлекс со и без сонантот. Се забележува и примерот *јабоко/јабока*

² Примерите, во однос на графичката, целокупното бележење и сл. се наведени како во *Зборовничкоџ џо брајчински* (в. во користената литература Јовановски 2009). Во заградите на крајот стои страницата од изданието каде што може да се најде примерот.

Важно е да се одбележи дека се појавуваат извесни недоследности во бележењето, како што споменавме и погоре, а како што наведува и самиот автор, но тие не влијаат битно врз суштината. Имено, во погорниот пример забележуваме колебање во однос на писменото фиксирање на обезвучувањето на крајот од зборот, но тоа не го менува заклучокот во врска со дистрибуцијата на наставката, во која и да е фонетска различност – -мев или -меф. Всушност, се наложува заклучок дека е -мев форма што се појавува под влијание на Правописот, односно на стандардот, на ортографијата, а изговорот е, очекувано, со обезвучување на звучниот консонант на апсолутниот крај на зборот.

2. Во врска со членската морфема важни се одбележување се две особености:

а) Според Видоески (1998, 305), брајчинскиот „во морфологијата со горнопреспанскиот говор го поврзуваат: тројниот член, сп. *бреџоф, бреџон, бреџо, колекџиво, ѓаџаро, мосџо* (секогаш без крајното *џ*)“. Од друга страна, Јовановски (2009, 9) во Предговорот кон *Зборовникој* вели дека „карактеристично е тоа што членовите на -ов и -он за брајчинци се непознати, а членот на -от го изговараат без т-то, па велат ‘чоеко’, а не човекот“. Во секој случај, општ е заклучокот за реализацијата на членот со т-корен во обликот -о: *Пазаро за целџа рабоџа да му а срабоџам беше џеџсџоџини долари*. (89)

б) Веројатно под влијание на разговорниот стил, каде што доминира, често, желбата за потсилување, искажување емоционален однос и сл., членот се појавува, мошне фреквентно, засилен со формата на показната заменка, па имаме: *...џа колаџа нова...* (199); *...во џа кризаџа...* (88); *...џоа деџеџо мое...* (199); *...џој џолицеџо...* (199); *...во ова селоџо наше, во Љубојно...*³

³ Сп. Угринова-Скаловска 1961; Минова-Ѓуркова 1991.

„За две разговорни одлики врзани со членот пишува и Р. Угринова-Скаловска (1961:105-111). Едната ситуација е мошне интересна и претставува т.н. двојноопределена именска група, која, пак, по својата суштина, значење и пропозиција воопшто не е двојноопределена, ами се работи само за внесување модална нишка. Се работи за ‘состав од членувана именка пред која стои соодветна или несоодветна на членот показна заменка’, која се среќава ‘доста често во говорниот јазик во одредени ситуации кога субјектот внесува лична нота во исказот’ (Угринова-Скаловска 1961: 106): ‘Дојде тој човекот...’; ‘Ова времево...’; овој мојов, оној мојон...; итн.“ (Карапејовски 2014, 280). Минова-Ѓуркова (1991: 39) за овие примери вели дека се чувствува редувантност во употребата на заменката, но дополнува и дека веројатно тука не се работи за употреба на показните заменки во некоја од нивните примарни функции, ами за искажување експресивност. Имено, тие во овие случаи се нечленувани, па „неакцентираниите показни заменки претставуваат средство на експресивната функција на јазикот зашто служат за (до)изразување на ставот на говорителот кон лицата или кон предметите и појавите за кои станува збор“.

3. Кај проминалните клитики често се губи иницијалниот консонант, па тие ја имаат формата на вокалот што следува – *а*, *и* (наспрема ја, ги; кај Јовановски бележењето е со апостроф, со што се покажува местото на отпаднатиот консонант – ‘*а*, ‘*и*):

МИЖИТУР *Дечинска работња. Кузне дали децата сами го измислиле тој мижутуро или тајковцие му ‘а имае измислено. Додја дружитие се крие, едно мижи и викајчкун брое до десет. Вака: Елерица, ѝрејелица, домузара, докатара, чиф-чиф, чеголен, ојан, дојан, тафјата, демек девет и најсетне, за десет, се вели мижутур! Тога, коа ќе рече тој што мижи мижутур, тој ‘и ошворва очите и трча д’и бара децата кај му се скриле. Првото шо кјо фати, нему му е редо за мижее и броее кушту ти кажвам сеа. (125)*

4. Во врска со претходната точка, важно е да се одбележи дека и акузативната и дативната форма од личната замена *таа* имаат своја реализација во иста форма – *а*, додека *о* е површинскиот експонент на дативната и на акузативната форма на личните замени *тој* и *тоа*.

СПЕПЛИВ *Абре, абе си ‘а го тоа ѝлеме нејзино. А најдов таа кобила неџа, ѝернаја среде лива’та моја и – коси, коси со тие заби, рука. А истерав онака и ете ти ‘а та сѝојанката. Што ѝраете бре вака, ‘а веља. Дали не е ѝакост ово што ‘о ѝраете со ово кобила тава или не’т. Ами, ѝес мајчето д’а го еби, ми вељи, ти ‘а ‘о украде огламнико на кобила тава наша и заштоа та ‘се салдиса. Јас и троа сѝерлив су, не ми ѝреба многу и ко ‘а г’рабнав едно дрво, абре на место кја ојерев д’а сѝиѓнев, кучило то нејзино никакво, ама ми ѝобеѓна кучката. (197)*

5. Во презентот формите за 1 лице еднина најчесто се со финално -м, како во стандардниот јазик, но се појавуваат редица примери и без финалниот консонант: „Ќе ти ‘сѝора јас тебе ова работња, ама мене за тоа тро заире ќе ми ѝреба“, му веља. (89); но: *Пазаро за целата работња да му а сработам ни беше ѝејстојини долари. (89).*

СТРМОЛОК (201) (...) „Ами ти што не ми каза, му веља јас нему“, му веља јас нему, ама и се замислиф. Овој, си веља, ништо не зборва, муниција собира и само најре ѝред нео ме ѝушта да ода. Да неѝ некој од тие, да му ѝресни името, да ми сѝеѓни некој курум *ogosage* та да не сѝасам ни да се ѝочуда што ме нашло. Заштоа сакам да му ѝобеѓна ама никако не можам, не ми е згодно. (203)

6. Формите за 3 лице еднина го пазат финалното -т од стариот јазик и тоа го поврзува со горнопреспанскиот говор (Видоески 1998, 306): *сирѝ; сѝиѓаѝ; не сеѝ(седиѝ)* (примерите се од Видоески, *ibid.*).

Сепак, во низа примери од погоре, особено во оние каде што не се чува наставката за 1 лице еднина презент -м, се забележуваат случаи без наставката -т во 3 лице еднина сегашно време. Всушност, најголемиот дел од примерите во *Зборовникоѝ* се со нулта морфема во трето лице, како и во стандардниот јазик: *...и само најре ѝред нео ме ѝушѝа да ода.* (203)

7. Во трето лице множина презент се појавува наставката -е(ѝ):

ПОГРЧВАЊЕ (167) (...) *Е, сејме ние ѝака во ѝа касарнаѝа во Биѝоља, во ѝој дворо и само во ѝа кайѝјаѝа се ѝуљиме. Пуљиме ѝуѝе излеѝвае, влеѝвае и сеа ние ѝуљиме да видиме кој се и шо се ѝѝе шо и ѝушѝае да излезе на ѝа кайѝјаѝа а кој не и ѝушѝае да излезе. И кладоф на умо оѝи ѝѝе шѝо се со униформи и ѝушѝае без оѝиѝа, а цивилѝе ни ѝушѝае. Ами, си веља, ѝошѝа ѝака, ние ѝреба да сме за излеѝвање.*

„Абре, Сѝиро“, му веља јас на ѝој Сѝира, друѝаро мој, „ѝуљѝи ѝѝи или не ѝуљѝи оѝи шѝо ѝѝе шѝо се облечени и ѝушѝае д’излезе“. (168)

8. Во однос на морфологијата важно е уште да се одбележат примерите во кои се зачувани остатоците од акузативната и од дативната форма кај именките. Речиси редовна е појавата во западните говори акузативната форма да се користи како *casus generalis* или *casus oblique*: *Му викам на брачега ми* (49); *...му веља јас на ѝој Сѝира, друѝаро мој...* (168).

9. Брајчинскиот, како што наведува Видоески (1998, 306) „од другите околни говори се разликува и по образувањето на 2 л. мн. на императивот кај глаголите од е- и и-група, сп.: *носеѝе, косеѝе, одеѝе, леѝнеѝе, измиеѝе се, оѝруеѝе-ѝ- рибиѝе“*.

III. СИНТАКСИЧКИ МАРГИНАЛИИ

1. Иако се работи за западен говор, па удвојувањето на објектот, како балканска појава, е сосема очекувано, се појавуваат и случаи на неудвојување, кои, за волја на вистината, се мошне ретки: *А коа ќе дој ѝа ѝѝа, кја се ѝушѝи на ѝа женаѝа моја будала.*

Со оглед на тоа што се работи за референтна конструкција (...на ѝа женаѝа моја будала...; и тоа со единствен референт во стварноста), извесни отстапки може да ѝ се припишат на јазичната економија (зашто, *ex definitione*, удвојувањето е редундантна појава) или, пак, на изоглоса од

другата страна на сртот, каде што се наоѓа Леринско, па таа да навлегла на овој ареал. Сепак, тоа е минимална опција, особено кога се работи за вакви природни граници. Разговорниот јазик и онака го користи удвојувањето повеќе во контексти на нагласување и фокусирање, а знае да го избегнува онаму каде што пропозицијата не е загрозена, односно не може да дојде до двојно толкување на пропозициската содржина.

2. По описот, често е испуштањето на предлогот во акузативно-локативни конструкции, односно кога се означува локација, без оглед дали се работи за движење или за мирување; пр. *Ушѝре одам Ресен.*; *Охрид сум.* и сл. Сепак, во материјалот

Зошто се одлучивме за оваа тема? Не се работи само за одбележувањето на поводите, иако темата им соодветствува на другите манифестации овие денови. Два мотива се преплетуваат. Едниот е длабоко поврзан со Мето Јовановски и одбележувањето на оваа книга (*Зборовник ѝо брајчински*), која треба да биде поттик за натамошно дисецирање на брајчинскиот, а другиот е од чисто лингвистичка природа. Имено, колку повеќе опстојува еден стандард толку повеќе влијае врз дијалектите, врз нивното асимилирање, па (во некоја крајна инстанција) можеби и губење. Нивната жилавост е прекината од моќта на средствата за комуникација, од образованието, а во ваквите рурални микроареали – и од миграциските движења. Ако не се направи одново опис на актуелната ситуација на оние говори што сѐ уште постојат, но нивната судбина е мошне неизвесна, македонското јазикознание ќе остане ускратено за еден светоглед, кој најдобро се искажува со јазичните алатки, односно со јазикот како алатка. Во крајна инстанција, колку и да не е идеален запишувач, Јовановски, со својот несомнен и нескромнен усет за пишување, писателска дарба и човечка широчина, ентузијазам и енергичност, ни дава огромно поле, макар за проверка и за илустрација со живи примери (во однос на она што го имаме како материјал од претходно, фиксирано во *Дијалектѝиѝе на македонскиот јазик* на Видоески) на веќе утврдените иновации на подрачјето на Преспа, пошироко, и на Брајчино, потесно.

Занимавањето со некои периферни дијалекти, особено на територијата на македонскиот запад, може да најде инспирација во уште една современа лингвистичка тенденција: покрај односот стварност – јазик, и за прашањето за јазиците во контакт, бидејќи токму овие говори се жариштето во кое се вршело и се врши преплетувањето на македонскиот со другите балкански јазици. Оттаму тргнуваат изоглосите што потоа стануваат тенденција и влијаат врз јазичниот стандард.

Користена литература:

- Видоески, Божидар. 1998. *Дијалектните на македонскиот јазик*, том 1. Скопје: Македонска академија на науките и уметностите.
- Дуриданов, Иван (гл. ред.). 1993. *Грамаѓика на старобългарскиот јазик*, София: Издателство на Българската академија на науките.
- Јовановски, Мето. 2009. *Зборовник по брајчински*. Скопје: Арт&Арт Студио.
- Карапејовски, Бобан. 2014. „Регионални и социјални варијации во дистрибуцијата на експонентите на категоријата определеност“, *Македонски јазик LXV* (2014). Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, 273–284.
- Минова-Ѓуркова, Лилјана. 1991. „За разговорниот јазик на македонските родени говорители“, *Лингвистичен збор*, 1–2, 31–43.
- Угринова-Скаловска, Рада. 1961. „Две стилски особености во нашиот говорен јазик“, *Македонски јазик*, год. XI–XII, кн. 1–2, 1960/1961, Скопје, 105–111.
- Ivić, Milka. 2001. *Pravci u lingvistici I/1*. Beograd: Biblioteka XX vek – Čigoja štampa.
- Whorf, Benjamin Lee. 1971. *Language, Thought, and Reality: Selected Writings of Benjamin Lee Whorf*. Cambridge, Massachusetts: The M.I.T Press.

Summary

The aim of this article is to provide a new description of the dialect of Brajcino, Prespa Region, on the grounds of the existing one in the Dialectology of the Macedonian Language by Bozidar Vidoeski. The corpora from which the material was excerpted was the extraordinary book *Zborovnik po brajcinski* by Meto Jovanovski. It is a work partly conceived as a dictionary with specific words originating from Brajcino, which are illustrated with stories, dialogues and everyday situations of the locals. The description based on this material should confirm and expand the knowledge of the Macedonian dialectology so far.

Keywords: dialectology, description, Brajchينو, speech, phonetics, morphology, syntax.